

Zala (Mayer) György családfája

MEZŐHEGYI GERGŐ

Zala György (1858–1937) szobrászművésznünk életútja és életműve részleteiben ismert, alkotásai közül pedig több nem csak hazánkban és Veszprém megyében, de Európa-szerte is ismert és töretlenül nagy népszerűségnek örvend. Talán az egyetlen, Zala élettörténetéhez kapcsolódó hiányosság, hogy a művész családfája,¹ Veszprém megyei családi gyökerei és egyben nevesebb rokoni kapcsolatai ez idáig nem kerültek pontos, részletes formában közlésre. Jelen rövid családtörténeti tanulmány célja Zala élettörténetének méltó és hiánypótló kiegészítése eddig nem, vagy kevésbé ismert család kutatási eredményekkel és adatokkal.

Alkotásai ma alapjában határozzák meg Magyarország kultúrképét. Nemzetközi hírű szobrászunk munkássága és életműve felbecsülhetetlen, hogy csak pár, köztéren lévő művét említsük: gróf Andrássy Gyula lovas szobra, amelyet Budapesten, a Kosuth téren 2016-ban állítottak helyre, illetve avattak újra,² s amit sokan Budapest legszebb lovas szobrának tartanak; a Millenniumi emlékmű számos szobra a Hősök Terén; vagy Erzsébet királynéről mintázott alkotásai. Veszprém városa 1901 elején határozta el, hogy emlékszobrot állít a merényletben életét vesztő Erzsébet királyné tiszteletére. Elkészítésével Zala Györgyöt bízták meg, akinek műve³ Veszprém egyik ékessége volt a XX. század első felében. A művész Veszprém megyében egyetlen köztéri (mell-) szobrának állításáról és restaurálásáról remek tanulmányok születtek a közelmúltban.⁴

Zala legkorábbi ismert felmenője apai ágon dédapja, Mayer Vintze posztókészítő mester volt. Vintze feleségével, Frits Erzsébettel és gyermekeikkel, Annával és Györggyel feltehetően az 1790-es évek elején-közepén érkezhettek német nyelvterületről Pápára. Ebből az időszakból a polgári bejegyzéseket is tartalmazó tanácsülési jegyzőkönyvek nagy része sajnos nem maradt fenn, így nem tudjuk, honnan származott Magyarországra a család. Az első ismert feljegyzés a betelepülő familiával kapcsolatban a pápai római katolikus keresztelési anyakönyvekben található: 1797-ben

¹ Szatmári Gizella: Fény és árnyék – Zala György pályája és művészete c. kiadványában bemutatásra kerül Zala egy egyszerűbb, grafikus genealógiája, amely azonban számos pontatlanságot és hibás adatot tartalmaz.

² *Zalai Hírlap*, 2016. szeptember 15. 12.

³ *Vasárnapi újság*, 1901. december 1. A veszprémi Erzsébet-szobor. 777.

⁴ HORÁNSZKY 2014. 13. és REGENYE 2015. 17.

született Vintze és Erzsébet Terézia nevű lánya⁵ (1800-ban elhunyt). Ekkortájt Vintze és felesége több keresztelési bejegyzésben is feltűnnek, mint keresztszülők. Elsősülött, még külhonban született lányuk, Anna 1810-ben Pápán ment férjhez Barinyai János előkelőhöz. György 1815-ben, édesapja halálát követően szerzett polgárjogot Pápán,⁶ majd 1817-ben Devecserben feleségül vette Pálits Juliannát.⁷ A házassági bejegyzésben Györgyöt ekkor 23 évesnek jelölik meg (az 1858-as halotti anyakönyvben⁸ 63 évesnek), tehát Zala apai nagyapja 1794-95 körül születhetett. 1820-ban György és felesége háztulajdonosok lesznek, Biertler György pápai lakatos mester házat vásárolják meg 15.000 váltó forintért, a Városi Strázsa ház szomszédságában,⁹ mely jelzésértékű a családi vagyon gyarapodását illetően. Zala nagyapja 1839-ben vásárolta meg a pápai kőedénygyárat, melynek története jól dokumentált.¹⁰ Mayer György ekkor kora egyik helybeli aranyemberének tekinthető, aki keménycserepet és porcelánt gyárt, angol gőzgépekkel posztót készít, pokróckereskedéssel foglalkozik. György vezetésével a kőedénygyár pár év alatt országos hírvé nőtte ki magát, a tulajdonos törekvéseit még maga Kossuth Lajos is méltatta az első magyar iparműkiállításról írt jelentésében.¹¹ A Zala-nagypapa Pápa város megbecsült polgára volt, aki 1848-ban bekerült a 12 tagú városi tanácsba is.¹²

Zala nagyszülei közül csak apai nagyanyja, Julianna érte meg unokája születését. Anyai nagyanyja, Kalivodáné Bisztriczky Anna 1849-ben, Mayer György kőedénygyáros és Kalivoda József kereskedő 1858. januárjában hunytak el. Nem ismert, hogy a valószínűleg Trencsén Vármegyéből származó Kalivoda József¹³ és szintén felvidéki, nemesi származású felesége¹⁴ mikor érkeztek Zala születési helyére, Alsólendvára. Házasságkötésükre nem itt került sor, azonban első gyermeküket, Józsefet már Alsólendván keresztelték.¹⁵ József az 1820-30-as években két, anno neves kocsmát, a Lendva környéki mekai és kalapincsai csárdát is fenntartja.¹⁶ Zala nagyapja

⁵ Pápa r.k. keresztelési anyakönyve, 1797. 08. 17.

⁶ Pápa város 1815. január 14. tanácsülési jegyzőkönyve, 67. lap, 194. sz.

⁷ Devecser r. k. házassági anyakönyve, 1817. 07. 06.

⁸ Pápa r. k. halotti anyakönyve, 1858. 01. 18.

⁹ MIHALIK 1965. 221.

¹⁰ KÉRY 1965. 235., MIHALIK 1963. 169., Veszprém vármegye közgyűlési iratai, MNL VeML IV.1b. 3.1841. I.4.

¹¹ KOSSUTH 1842. 59.

¹² HUDI 2001. 72.

¹³ Magyarország régi köznemessége. Kincses Kalendárium, Budapest, 1910. 229. és *Pesti Hírlap*, 1985. október 1, 23.

¹⁴ Magyarország régi köznemessége. Kincses Kalendárium, Budapest, 1910. 222. és KEMPELEN 1911. 225.

¹⁵ Alsólendva r. k. keresztelési anyakönyve, 1821. 07. 23.

¹⁶ *Népújság (A szlovéniai magyarok hetilapja)*, 1987. december 25. pivar ella: Alacsony a mekai csárda füstös gerendája... 6.

életének tragikus esemény vetett véget. Az *Alsó-lendvai híradó* szerkesztője 1907-ben a következőképpen emlékezik róla: „*Vagy felemlítem-e Alsó-Lendva város egyik vagyonosabb polgárának, az öreg Kalivodának felkoncolását, ki a megszorult embernek egyedüli takarékpénztára volt; élelmes, de becsületes üzletember hírében állott. Azt mondották róla, hogy tömérdek pénznek ura s épen egy általa adott estélyen, a nála esti 9 óra tájban megjelenő 12 rabló pénzsomját nem tudván kielégíteni, ezeknek kínzásai mellett sem tudott pénzt adni s darabokra vagdalták.*”¹⁷

Zala édesapja, Mayer Ferenc az elsőszülött fiú volt az egyébként igen népes családban.¹⁸ Valószínűleg a családi üzletet próbálta kiterjeszteni Zala vármegyében, amikor megismerkedhetett Zala édesanyjával, Kalivoda Katalinnal. Az esküvőre 1849. április 11-én került sor, az alsólendvai anyakönyvi bejegyzés¹⁹ szerint ekkor Pápán lakott a család. A történelmi események fényében ez nem meglepő, ugyanis az 1848-as forradalom, majd főképpen a szabadságharc során kibontakozó hadműveletek Alsólendvát közvetlenül érintették. A szabadságharc utolsó szakaszában ez a vidék sokat szenvedett, 1849 júniusában a betörő osztrák csapatok teljesen feldúlták a várost. Az ezt követő időszakban, amely összességében a megtorlásról szólt, a város ugyan járási székhely lett, azonban akkor még nem a fejlődésről, hanem főképpen a börtönéről, valamint az ott szolgálatot teljesítő nagyszámú börtönőrrel és hajdúról tanúskodnak a források.²⁰ Zala édesanyja tanítónői állást vállalt az 1860-as évek elején,²¹ ami azt sejteti, hogy a férje által vezetett vállalkozás nem volt sikeres. Katalin fiatalon, egy szülést követő komplikációban (*pyemia* – gennyvérűség; *abscess post partum* – szülés utáni tályog), a budai Felsővízvárosban 1867-ben elhunyt.²² Zala, magától értetődően, édesanyja emlékére is készített sírművet. 1925-ben a szobrász áthozatta a felszámolásra kerülő Vízivárosi temetőből édesanyja hamvait a Kerepesi úti temetőbe, és Leontina nővére földi maradványaival együtt itt helyeztette örök nyugalomra. A közös sírra bronzból öntött keresztet és koszorút készített.²³ A 39-1/0/3/38 sz. sírhelyen²⁴ a síremlék már nincs meg. Mayer Ferenc a városi család sírhelyen nyugszik.

Ferenc testvérei közül bizonyosan Julianna (sz.: 1823), György (sz.: 1830), Nándor (sz.: 1832), János (sz.: 1834) és Jozefa (sz.: 1843) élték meg a felnőttkort. Julianna Láng Mihály budapesti kereskedőhöz ment férjhez. Az egybekelés összhangban

¹⁷ *Alsólendvai Híradó*, 1907. március 17.

¹⁸ Pápa r. k. keresztelési bejegyzése, 1818. 10. 22.

¹⁹ Alsólendva r. k. házassági anyakönyve, 1849. 04. 11.

²⁰ HALÁSZ 2020.

²¹ Csáktornya város népiskolájának története és a magyar népoktatás történetének vázlatjai, összeállította a tantestület, Csáktornya, 1896, 73., 98.

²² Buda Felsővízváros r. k. halotti anyakönyve, 546. bejegyzés, 1867. 11. 04.

²³ PROHÁSZKA 2017. 822–827.

²⁴ A Nemzeti Örökség Intézetének közlése alapján.

lehetett a pápai kőedénygyáros nagyapa üzleti terveivel, aki 1848-ban szerzett polgárjogot Budapesten.²⁵ Láng Mihály rokonai a század végén, a „Láng és Mayer” társulásban segítették az akkor már Városlődön családi vállalkozásként működő kőedénygyárat. Ebben az időszakban a népies motívumokkal díszített és sajátos stílusban készült tárgyak révén a városlódi gyár példamutató szerepet játszott a hazai kerámiaiparban.²⁶ Láng Mihály és Julianna első fiúgyermeké az 1911-ben *csanakfalvi* előnévvel nemesi és bárói címet szerző Láng Lajos egyetemi tanár, később országgyűlési képviselő, kereskedelemügyi miniszter, ill. valóságos belső titkos tanácsos, hazánk akkortájt egyik legkiválóbb közgazdásza és statisztikusa, továbbá a Magyar Közgazdasági Társaság alapítója volt.²⁷ Lajos egyik fia, Boldizsár az ellenforradalmi rendszer politikusa és altábornagy, 1920-ban Horthy katonai irodájának vezetője volt.²⁸ Másik fia, Mihály országgyűlési képviselő és lelkes tagja volt Tisza István szűkebb politikai és baráti körének.²⁹ Családtörténeti érdekesség, hogy Láng Lajos, felesége révén sógora volt báró Eötvös Lórándnak, azaz Zala György rokonságban állt a világhírű fizikussal. Láng Lajos apósáról, Horváth Boldizsárról, aki az Andrássy-kormány igazságügy-minisztere volt, Zala – feltehetően a család megrendelésére – mellszobrot készített (1893).³⁰ Egyes források szerint, Zala a Városlődön, majd Pápán eltöltött néhány évet követően Láng Mihályékhoz került, akik beírták a pesti belvárosi főreáltanodába (ma Eötvös gimnázium).³¹

Zala édesapjának öccse, György vállalta magára apjuk halálát követően a pápai kőedénygyár igazgatását, majd a gyár Városlődre költöztetését 1866-ban. A Mayer család életében ez a fontos momentum tulajdonképpen kijelölhette Zala György életútját, amely édesanyja halálát követően Városlődre vezetett. Nem kizárt, hogy a kőedénygyárban szerezte első, formázáshoz kapcsolódó élményeit, amelyek később hozzásegítették szobrász-énjének felfedezéséhez és kibontakozásához. Mayer Ferenc testvérei közül Nándor és János vitték tovább Pápán a családi vállalkozásokat, így Nándor a porcelánáru- és kőedénykereskedést, János a posztókereskedést.

A városlódi gyártulajdonos rokon, Mayer György 1854-ben vette feleségül Jordán Emiliát, a nagy múltú, pesti börgyáros Jordán család leszármazottját. Emília húga, Jordán Eleonóra 1866-ban ment férjhez Porcia Lajos grófhoz, aki 1896-ban

²⁵ Buda és Pest polgárai. HU_BFL_IV_1202_v_2_1816-1848_281.

²⁶ *Napló*, 2017. augusztus 07. Mezőhegyi Gergő: Mayer-kerámiák és előkelő családok. 11.

²⁷ *Közgazdasági Szemle*, 1918/59. kötet. Fellner Frigyes: báró Láng Lajos. 217–219.

²⁸ *Magyar Életrajzi Lexikon*, II. Kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 26–27.

²⁹ *Budapesti Hírlap*, 1930. február 2. Gyászrovat. 14.

³⁰ SZATMÁRI 2014.

³¹ *Népújság*, 2018. december 20. 51-52. szám. Az alsólendvai Zala György. Melléklet.

a hercegi család fejének halálát követően megörökölte a Porcia család hercegi címét is.³² György legidősebb fia, Béla, a városlödi kőedénygyár utolsó Mayer-tulajdonosa a (későbbi) herceg egyik lányát, Leopoldinát vette feleségül 1892-ben, tehát az egybekeltek másodfokú vérrokonai házasságban éltek. Mayer Béla tanúja az egyházi esketésen Zala György volt.³³ Érdekes és talán véletlen párhuzamosság, hogy amíg Zalának közvetlen kapcsolata volt Ferenc József császárhoz és a Habsburg udvar méltóságaihoz számos megrendelése folytán, Porcia Lajos érdemeit a magyarság és románság közötti békés egyetértés jegyében maga Erzsébet királyné méltányolta.³⁴ A Mayer családban régi, neves veszprémi családok leszármazottjaival is kötettek házasságok. Mayer Béla öccse, Gyula a XVIII. század közepe óta Veszprémben tevékenykedő és megbecsülést szerző Suly családból³⁵ Máriát fogadta hitveséül.

Zala György édesanyjának testvéreiről nem sokat tudunk. Bátyja, József kereskedőként korán elhagyja Alsólendvát, a szintén Zala vármegyei Perlakon nőül. József fia, Kalivoda Imre később Zala nővérét, Leontinát vette feleségül.³⁶ Katalin öccsei közül Sándor Alsólendván maradt és szőlészettel foglalkozott, János előbb Letenyén vezetett gyógyszerész vállalkozást,³⁷ majd miután csődbe ment, kénytelen volt a családi birtokokat bérbeadásra hirdetni.³⁸ János első házasságából született Ilona lánya, akinek katonatiszt fia házassága Geyer Jolánnal a pécsi Zsolnay családdal való rokonságot eredményezte. Érdekes és talán sorsszerű rokon kapcsolódás ez, figyelembe véve, hogy a XIX. század végén a hazai kerámiaiparban Zsolnay Vilmos gyára mellett Fischer Ignác budapesti és Láng-Mayer városlödi műhelyeié volt a vezető szerep. Ezen rokon szálakkal összefüggésben említésre érdemes előzmény, hogy Zala városligeti műtermi villáján mind a dombormű-plasztika, mind az épület tetőburkolata, a tető díszítései, a villa kerítésének oszlopzáró díszei a pécsi Zsolnaygyárban készültek.³⁹ Kevesen tudják, de „cserébe” a pécsi Zsolnay-múzeum kerítése is viseli Zala György keze nyomát: a férfi, ill. nőalakot ábrázoló két fülkeszobrot a szobrász eredetileg saját villájához készítette.

Kalivoda János második házasságából négy gyermek született. Magdolna, aki Zala hűgához, Gizellához hasonlóan tanítónői állásban dolgozott, 1912-ben özvegyként férjhez ment a szintén özvegy nagykanizsai rendőrfőkapitányhoz, Deák Péterhez.

³² *Napló*, 2019. január 17. Mezőhegyi Gergő: Hercegek, grófok, leszármazottak. 12.

³³ Budapest Józsefváros r. k. házassági anyakönyvi bejegyzése, 1892. február 24, 204. sor.

³⁴ *Pesti Hírlap*, 1902. május 6. 10.

³⁵ MEZŐHEGYI 2019. 98.

³⁶ Budapest Belváros r.k. házassági anyakönyve, 266. bejegyzés, 1871. 11. 22.

³⁷ *Központi Értesítő*, 1878. november 17.

³⁸ *Pesti Hírlap*, 1893. április 29. 16.

³⁹ Vénusz ünneplése az Olümposzon. Zala György, a szobrász műteremvillája a Városligetben. (Letöltés ideje: 2021. aug. 19.) <http://erdokerulok.blogspot.com/2018/02/venusz-unneplese-az-olumposzon-zala.html> (Letöltés ideje: 2021. aug. 19.)

A polgári szertartáson Zala György volt Magdolna tanúja. Deák Péter a nemes *kehidai* Deák család leszármazottja volt. Földbirtokos és táblabíró édesapja, Lajos másod-unokatestvére volt Deák Ferenc igazságügyi miniszternek. Kalivoda Magdolna és Deák Péter házasságából egy gyermek született. Ifj. Deák Péternek kevésbé, féltestvéreinek annál inkább kalandos és részben tragikus élettörténet jutott. Zoltánnak nyoma veszett az első világháborúban a keleti fronton, Lajos és Endre 1920 elején, félve a „fehér igazságszolgáltatás” vasmarkától, nyugatra emigráltak, majd Afrikában francia legionistának álltak,⁴⁰ Gedeon katonatisztként szolgált a Horthy-rendszerben,⁴¹ akit 1945-ben háborús bűncselekmény vádjával elítéltek.⁴² Talán ezen családi események is okai annak, hogy Péter végül nem lépett katonai pályára. Fialat tisztviselőként, gyermektelenül hunyt el 1952-ben.

Deák Ferenc mellszobrát Zala 1902-ben készítette, ekkor még nem állt rokonsággban a családdal. Egy ízben 1906. december 4-én a budapesti Zalamegyei Kör Zala vármegye hölgyeinek megbízásából és Deák Mária (a haza bölcsének másodunokatestvére) kezdeményezésére szép és különleges ajándékkal kedveskedett a fővárosban alkotó szobrászművésznek.⁴³ Már régi óhajuk volt a nagynevű mestert elismerésben részesíteni, és erre az Andrássy-szobor leleplezése után kínálkozott remek alkalom. A társadalmi egyesület küldöttségileg kereste fel otthonában a művészt, aki büszkén vette át a közel két méteres „*Zala Györgynek hódolnak a zalai hölgyek*” felirattal ellátott díszes babérkoszorút, valamint a mesterhez méltó allegorikus gobelint az ajándékozó asszonyok – többek közt Deák Mária és sógornői, valamint nővére – nevét tartalmazó emléklappal együtt. Zala megilletődve mondott köszönetet, kiemelve válaszában, hogy e naphoz életének legkellemesebb emléke fűződik.⁴⁴

Talán a fentiek is sarkallták Zalát arra, hogy később megalkossa az ország talán legszebb Deák szobrát, amely Szeged fő (Széchenyi) terén áll. Sajnálatos módon, a szobor sosem került felavatásra. 1914. július 16-án jelentették be a szeptember 6-ra tervezett szoborleleplezést, azonban július 28-án kitört az első világháború. December 30-án ezért a Városi Tanács úgy határozott, hogy szilveszter éjszakáján a szoborról leveteti a leplet, minden leleplezési ünnep nélkül.⁴⁵ Az 1902-es Deák-mellszobor a királyi palota krisztinavárosi szárnyában kapott helyet, innen került a Magyar Nemzeti Galériába.⁴⁶ A mellszobor testvérpéldánya 1928-ban a kehidai Deák-kúria

⁴⁰ BEKŐ 2019. 102–107.

⁴¹ *Népszabadság*, 2003. október 20. Cseri Péter: A haza bölcsé és a családi ezüst. 8.

⁴² *Zalai Hírlap*, 2014. április 12. Bekő Tamás: Egy cvikkeres főkapitány. 10.

⁴³ *Magyarország*, 1906. december 4. 13.

⁴⁴ BEKŐ 2015. 185–221.

⁴⁵ BORBÁS 2017.

⁴⁶ N. PÉNZES 1963.

udvarán került felavatásra, melynek másolatait 1996-ban Zalaegerszegen, 2003-ban pedig Nagykanizsán is felállították.⁴⁷

Kalivoda Magdolna húga, Kata – Zala unokatestvére – tehetséges képzőművész volt. A festőművésznő a Magyar Képzőművésznők Egyesületének kiállításain számos díjat nyert.⁴⁸ Sándor Antal festő felesége. Festményei mellett illusztrációkat is rajzolt a budapesti képes hetilapokba. Megfestette Zala Györgyöt is. 1907-től állított ki naturalista, a parasztság életéből vett életképeket. Saját festőiskolát vezetett Budapesten, műterme volt Dunakesziben. Növendékei a magyar arisztokrácia legmagasabb köreiből kerültek ki.⁴⁹ Tiszteletére a közelmúltban, szülővárosában, Letenyén emlékszobát hoztak létre.⁵⁰

Zalának négy testvéréről tudunk. Leontina 1851-ben Pápán született,⁵¹ aki Kalivoda Imre kereskedőhöz – a szobrász unokatestvéréhez – ment férjhez. Leontina fiatalon, 28 éves korában elhunyt, két gyermeke gyászolta. Imre újra a Mayer-családból nősült, Mayer Béla hűgát, Ilonát vette el. Három gyermekük született. Zaláról nem tudni, apja halálát (1881) követően mennyire állt szoros kapcsolatban a Mayer-rokonokkal, mindenesetre az 1900-as évek elején Ilona és a művész húga, Gizella a Zala magánfőkönyvében leírtak alapján jó viszonyt ápoltak.⁵²

Leontinát Zala György követte a testvérek születésbeli sorrendjében. Nem tudni, mi az oka, hogy a két testvér születése között hét év telt el, talán az édesapa ebben az időszakban a család lakhelyétől távol igyekezett a családi üzletet bővíteni, esetleg a korábban már említett, a szabadságharcot követő (Alsólendván különösen) nehéz időszak okozott bizonytalanságot a családban. Gizella 1859-ben, bátyjához hasonlóan Alsólendván született. A két testvér gyermekkoruktól kezdve jól megérti egymást. Gizella, pár évvel György névváltoztatási elhatározását követően, ugyancsak Zalára magyarosítja nevét (1887). Budapesten hosszabb ideig együtt éltek, Gizella vezette a háztartást.⁵³ A „nővér”, ahogy a sajtóban nevezték akkortájt, nem ment férjhez, bizonyosan ez is hozzájárult ahhoz, hogy okleveles tanítónőként tevékenykedjen, továbbá, hogy – szó szerint – élete végéig szoros kapcsolatot ápoljon bátyjával.⁵⁴

Zala fiatalabb húga, Jolán 1861-ben Pápán született, s bár kétszer is férjhez ment, törvényes gyermekéről nincs tudomásunk. Aladár nevű törvénytelen gyermeke

⁴⁷ KISS 2004.

⁴⁸ A Magyar Képzőművésznők Egyesülete Tizenegyedik Rendes Tárlatának Katalógusa. 1919 január.

⁴⁹ *Alsólendvai Híradó*, 1909. november 21. Kalivoda Kata festőiskolája. 3.

⁵⁰ Benedek Bálint: Emlékszobát hoztak létre a Letenyén született művész, Kalivoda Kata tiszteletére. Forrás: <https://www.zaol.hu/kultura/helyi-kultura/emlekszobát-hoztak-letre-a-letenyen-szulett-muvesz-kalivoda-kata-tiszteletére-5507897/> (Letöltés ideje: 2021. aug. 19.)

⁵¹ Pápa r. k. keresztelési anyakönyve, 1851. 08. 19.

⁵² SZATMÁRI 2014.

⁵³ *Népújság*, 2018. december 20. 51-52. szám. Az alsólendvai Zala György. Melléklet.

⁵⁴ *Az Est*, 1937. augusztus 1. Meghalt Zala György. 1-2.

Budapesten született, a gyermek keresztszülője (akkor még Mayer) Gizella volt, a gyermek sorsa nem ismert. Zala testvérei közül a legkisebb, Emília 1867 szeptemberében született – a keresztszülők a pesti rokonok, Láng Mihály és felesége voltak –, melyet követően két hónappal meghalt Zala édesanyja. Ezt követően került Zala György félárvaként előbb Városlődre, majd Pápára, ahol egy ideig kőedénygyáros, ill. posztókereskedő rokonai nevelték.

Zala alsólendvai keresztelési bejegyzése alapján, Mayer György József Elemér néven, 1858. április 16-án született. 1882-ben adta be névváltoztatási kérelmét, mint pápai illetőségű fővárosi lakos, ekkor már komolyan foglalkoztatta a külföldi tanulóéveket követő hazatérés. A névváltoztatás pontos okát nem ismerjük. Köze lehetett szülőföldjének hiányához és szeretetéhez, de meglehet, az öntudatos és karrierjét építeni kezdő szobrász az ekkor már országosan nevet szerzett kőedénygyáros (eredetileg azonos nevű) nagybátyjától szeretne volna névlegesen is megkülönböztetni magát. A Mayer családban a névváltoztatás több esetben is előfordult.⁵⁵

A művész, habitusa és olthatatlan alkotóvágya mellett sokáig bohém életet élt, szerette a nők társaságát,⁵⁶ a családalapítás a szakadatlan munka mellett nem jöhetett szóba. Zala végül ötvenöt évesen szánta rá magát a házasságra. 1913 nyarán, Budapest VI. kerületében vette feleségül a Zomborról származó Klug Klotildot.⁵⁷ Zala tanúja Kalivoda János, édesanyja egyik unokaöccse volt. Az alsólendvai keresztelési anyakönyvben utólagosan bejegyzett adatok alapján, az egyházi esküvőjükre azonban – ismeretlen okból – csak 1924-ben került sor. A budapesti XIV. kerületi Rózsafüzér Királynéja Plébánia által 2013-ban kiadott házasságlevél megerősíti az 1924. április 17-i egyházi házasságuk tényét.⁵⁸ A dokumentum Zalát nőtlenként, feleségét hajadonként tünteti fel – ami nem teljesen fedi a valóságot. Klotild előző (első) férjével, Kecskeméthy Elek igazságügyminiszteri számvizsgálóval csak polgárilag egybekelt házások voltak, gyermekeik „törvénytelen” v. „polgárjogilag törvényes” származással kerültek bejegyzésre a zombori római katolikus plébánia keresztelési anyakönyveibe. Válásukat követően a férj 1955-ben hunyt el. Feltételezhető, hogy az eskető lelkész, Badalik Bertalan későbbi veszprémi püspök a hamarosan magyar királyi kormányfőtanácsosnak kinevezendő Zala⁵⁹ menyasszonya esetében a „hajadon” megnevezést csupán egyházjogi állapotnak tekintette.

⁵⁵ Zala egyik, pápai születésű unokatestvére, a murányi kőedénygyárat is egy ideig igazgató Mayer József 1911-ben Majtényire változtatta a nevét. Zala Városlődön tevékenykedő unokatestvérének fia, Mayer Zoltán a II. Világháború időszakában családnévét Mezőhegyire változtatta.

⁵⁶ *Népújság*, 2018. december 20. 51-52. szám. Az alsólendvai Zala György. Melléklet.

⁵⁷ Budapest VI. kerület polgári házassági anyakönyve, 1913. június 29, 891. sor.

⁵⁸ Szatmári Gizella adatközlése, ill. az általa kikért dokumentum alapján.

⁵⁹ *Új Barázda*, 1924. június 8. Művész kormányfőtanácsosok. 6.

Klotild édesapja, Klug Antal helybeli (zombori) javadalmi pénztárnokként dolgozott. Klotild nővére, Róza ifj. Kalivoda Imréhez – Zala nővéreinek, Leonának fiához – ment feleségül 1920-ban, a polgári esküvőn a menyasszony tanúja Zala György volt. Klotild első férjének édesapja, Kecskeméthy Aurél korának egyik legnagyobb magyar hírlapírója volt, aki *Kákai Aranyos* álnév alatt írt karcolatokat, s aki egyben Széchenyi István egyik bizalmasa volt „a legnagyobb magyar” döblingi tartózkodása alatt.⁶⁰ Érdekeség, hogy Klug Klotild fia, ifj. Kecskeméthy Elek – bizonyosan Zala hatására – szintén a szobrászatot választotta hivatásának. Az 1920-as évek közepén a két művész egy címen (Budapest VII, István út 81.) lakott és alkotott.

Klotild lányai többször mentek férjhez. Kecskeméthy Erzsébet első férje Max György magántisztviselő, második férje Virágh Gábor volt. Kecskeméthy Klotildot első, Fisch Iván kereskedelmi utazóval kötött házasságát követően Dikán Lajos katonai pilóta⁶¹ vette feleségül 1934-ben. A világháborúban a szovjetek elleni hadműveletek alkalmából Magyar Bronz Vitézségi Éremmel kitüntetett Dikán tartalékos szakaszvezető⁶² a Halálfejes Légio – nyilas fegyveres alakulat – budai toborzó bázisának szolgálatvezető őrmestere lett.⁶³ 1947-ben a Budapesti Népbíróság halálra ítéli és kivégzik. Ez közrejátszott abban, hogy lánya, Dikán Kitty,⁶⁴ később Paller Ferencné⁶⁵ Amerikába távozott. Zalának nem született gyermeke, így a Kecskeméthy-lánytestvérek leszármazottjai a világhírű szobrász legközelebbi, nem vér szerinti rokonai.

A ma Szlovéniához tartozó Lendván példás módon ápolják Zala György emlékét. 1986-tól emlékszobája van a várban, 2008-tól köztéri mellszobra áll a róla elnevezett tér előtt, egykori szülőháza helyén 2009-től emléktábla őrzi nevét. 2018-ban, a tiszteletére rendezett Zala György-emlékévben vándorkiállítás indult életművének bemutatására. Születésnapja környékén minden évben emléknapot tartanak a szobrász tiszteletére.

Bár legtöbb alkotása a mai Magyarország területén található, hazánkban sokáig és egyben érthetetlenül, az egyetlen emlékműve – a megújított, Fiumei Úti Sírkertben található síremlékén kívül – a születésének 150. évfordulóján felavatott járda-emléktábla⁶⁶ volt az egykori, Városliget melletti villája előtt. Ahogyan Borbás György,

⁶⁰ *Pesti Hírlap*, 1942. január 4. Tamás Ernő: Görgey Artúr „szerkesztője”, akit Széchenyi Istvánért letartóztattak. 6.

⁶¹ *Népszava*, 1936. február 21. Megúnta a katonaeletet, azután a házasságot. 7.

⁶² *Honvédségi Közlöny*, 1943. augusztus 4.1071.

⁶³ VARGA 2007. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2007_3_varga_k.pdf (A letöltés ideje: 2021. 08. 02.)

⁶⁴ Ifj. Kecskeméthy Elek gyászjelentése, Budapest, 1939. október 28. Országos Széchenyi Könyvtár (PANDEA).

⁶⁵ Kecskeméthy Klotild gyászjelentése, Budapest, 1970. március 23. Országos Széchenyi Könyvtár (PANDEA).

⁶⁶ *Népújság – Lendva*, 2008. november 13. Bence Lajos: Emléktábla Zala Györgynek. 8.

A Millennium szobrásza: Zala György c. monográfia szerzője⁶⁷ írta: „Amerikától sok mindent tanulhatunk, de hogy Hunyadi Mátyás, Kölcsey vagy Ady emlékhelyeinek megjelölésére bevált hazai formát miért kellene feladni? – éppen Zala Györgynek nem juthat fal Magyarországon a maga által felépített villalakásán? Csak bizakodhatunk abban, ahogyan az aradi emlékmű kikelt a várárokból, egykor az emléktábla is felkerülhet méltó helyére.”⁶⁸

*Mayer György köedénygáros és Zala (Mayer) György szobrász közös emléktáblája Pápán, a Fő tér 19. szám alatti, Mayer-háznak is nevezett ingatlan homlokzatán.*⁶⁹

A néhai Zala-kutató kívánsága nem teljesült. A közelmúltban azonban régi elmaradásunk került pótlásra, amikor is Pápa város Fő terén Zala (Mayer) György és köedénygáros nagyapja, Mayer György tiszteletére emléktábla került felavatásra.⁷⁰ Hazánkban a pápai az első köztéri homlokzati tábla, amely kiváló szobrászunk személyének végre méltó emléket állít, s egyben – a pápaiak legnagyobb büszkeségére – rámutat Zala György Veszprém megyei családi gyökereire.

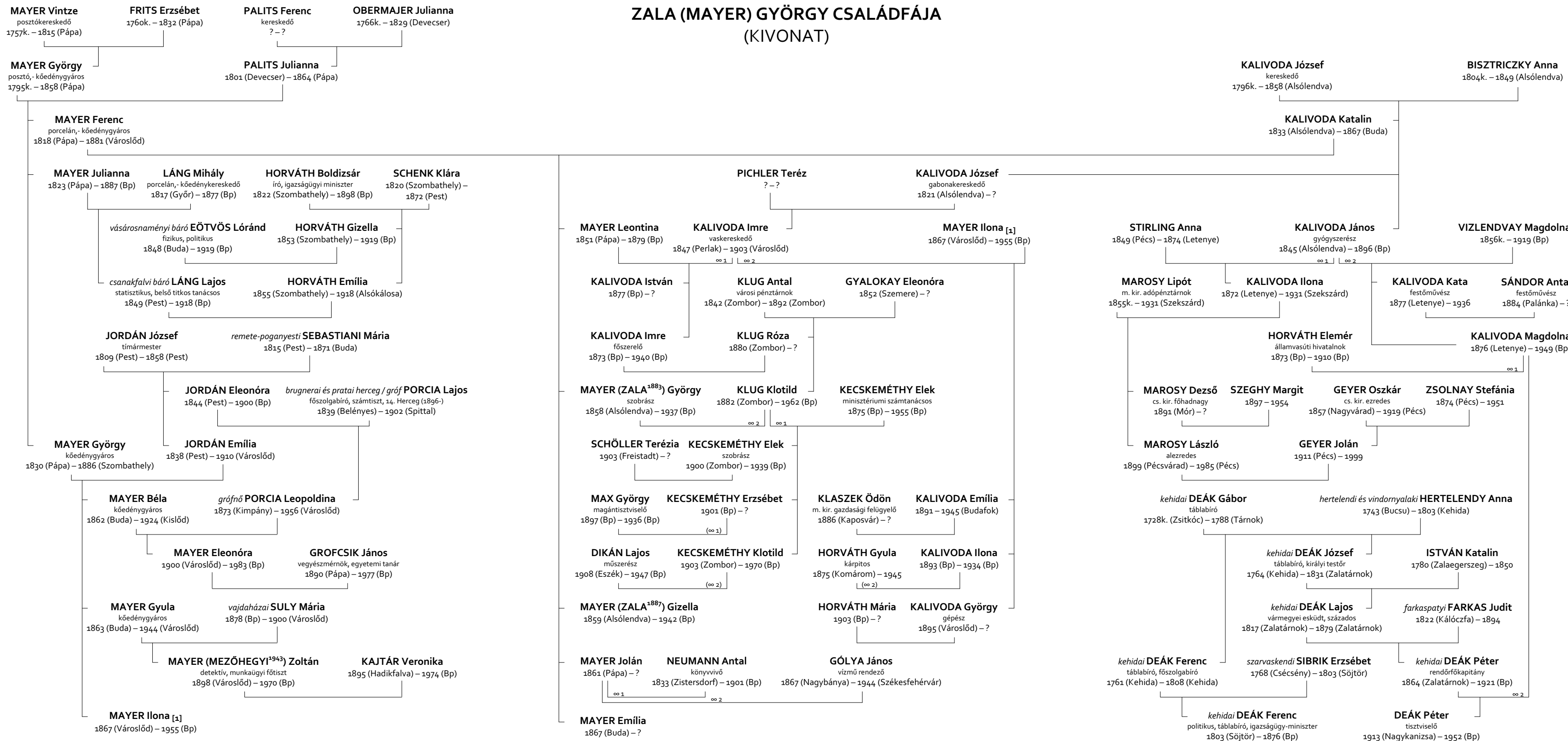
⁶⁷ *Zalai Hírlap*, 2017. április 19. Magyar Hajnalka: Már nem névtelen a címlap. 5.

⁶⁸ BORBÁS 2009. 90–97.

⁶⁹ Fotó: Pintér Ádám (papaesvideke.hu).

⁷⁰ Pintér-Papp Eszter: Emléktábla avató a Fő téren. <https://papaesvideke.hu/?p=14745>, *Napló*, 2021. július 8. Laskovics Mária: Új emléktábla a Mayer-házon. 10. (Letöltés ideje: 2021. aug. 19.)

ZALA (MAYER) GYÖRGY CSALÁDFÁJA (KIVONAT)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BEKŐ Tamás (2015). Deák Ferenc zalatárnoki nőrokonai. „*Jól esik köztetek lenni...*” *Női sorsok, szerepek Deák Ferenc környezetében*. Kiss Gábor (szerk.), Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, Zalaegerszeg. 185–221.
- BEKŐ Tamás (2019). Vörösként, a fehér kepi árnyékában. Mit kerestek Deák Ferenc kommunista unokaöccsei a Francia idegenlégióban? *Múlt-kor*, 2019. ősz, p.102–107.
- BORBÁS György (2017): *Zala György – A Millennium szobrása*. Kossuth kiadó, 2017.
- Magyar Életrajzi Lexikon, II. Kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 26–27.
- HALÁSZ Albert (szerk.) (2020): *Az Alsó-Lendvai Hiradó megjelenésének 130. évfordulója*. Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ.
- HORÁNSZKY Nándor (2014): Levelek két veszprémi műalkotás történetéhez. *Veszprémi Szemle* 2014/3. 13.
- HUDI József (2001): Források Pápa város 1848/49. évi történetéből. *Pápai Református Gyűjtemények*. 72.
- KÉRY Bertalan (1965): A pápai keménycserépgyár története. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei*. 235.
- KISS Gábor (szerk.) (2004): „*Használd a jók benned vetett bizalmát...*” *Deák Ferenc tisztelete és emlékezete Zala megyében*. Deák Ferenc Megyei Könyvtár, Zalaegerszeg.
- KOSSUTH Lajos (szerk.) (1842): Jelentés az első magyar iparmű kiállításról. 59.
- MEZŐHEGYI Gergő (2019): A Suly család rövid története. *Veszprémi Szemle* 2019/2. 98.
- MIHALIK Sándor (1965): Dunántúli keramikus családok. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 4. 221.
- PROHÁSZKA László (2017): Zala György egyházművészeti alkotásai. *Vigilia*, 2017. november. 822–827.
- N. PÉNZES Éva (1963): Zala György portrészobraitól. D. Fehér Zsuzsa–N. Újvári Magda (szerk.): *A Magyar Nemzeti Galéria közleményei*, 4. szám. Budapest.
- REGENYE Judit (2015): A veszprémi Erzsébet-szobor restaurálásának és visszaállításának története. *Veszprémi Szemle* 2015/1. 17.
- SZATMÁRI Gizella (2014): *Fény és árnyék – Zala György pályája és művészete*. Vitrin Művészeti Kiadó.
- VARGA Krisztián (2007). A Kirchknopf-dosszié. Budapesti történet, 1944. *Betekintő*, 1. évfolyam, 3. szám.